

Izveštaj o finansiranju medija iz budžeta lokalnih samouprava

2013

FONDAČIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SIBELJ
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Izradu izveštaja podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija. Svi stavovi izrečeni u izveštaju pripadaju isključivo autoru i nisu stavovi Fondacije.

BIRN
BALKAN
INVESTIGATIVE
REPORTING
NETWORK | SERBIA

SADRŽAJ

REZIME.....	3
1. EKONOMIJA MEDIJA IZ PERSPEKTIVE LOKALNE SAMOUPRAVE.....	4
2. CILJ I HIPOTEZA.....	7
3. METODOLOŠKE NAPOMENE I KORPUS.....	8
3.1. Metodološke napomene.....	8
3.2. Korpus.....	9
4. DISTRIBUCIJA NOVCA.....	10
4.1. Distribucija novca po lokalnim samoupravama.....	10
4.2. Distribucija po tipu medija.....	12
4.3. Distribucija potipu vlasništva.....	15
4.4. Distribucija po pokrivenosti.....	19
5. MODELI POTROŠNJE.....	20
5.1. Osnovni modeli distribucije.....	20
5.2. Subvencije.....	21
5.3. Direktno ugovaranje.....	22
5.4. Konkursi za unapređenje javnog informisanja.....	23
5.5. Javne nabavke.....	25
5.6. Diversifikacija modela finansiranja.....	26
6. ZAKLJUČAK.....	27
7. LITERATURA.....	28

REZIME

Već treću godinu za redom, Balkanska istraživačka mreža (BIRN Srbija) skuplja podatke i beleži modele budžetske potrošnje u medijskom sektoru. Na taj način, a u odsustvu objedinjenih zvaničnih podataka, BIRN je mapirao potrošnju skoro tri milijarde dinara koje su 33 odabrane lokalne samouprave potrošile u medijskom sektoru u periodu od 2011. do 2013. godine. Izveštaj koji sledi na narednim stranama fokusira se prevashodno na 2013. godinu, u kojoj su ove opštine/gradovi potrošili su skoro milijardu dinara u medijskom sektoru (tačno 948.775.346, 00 dinara).

Dosledno primenjujući, ali i diskreciono tumačeći, član 20. Zakona o lokalnoj samoupravi koji propisuje da se lokalna samouprava „stara o javnom informisanju od lokalnog značaja i obezbeđuje uslove za javno informisanje na srpskom jeziku i jeziku nacionalnih manjina koji se koriste na teritoriji opštine“, svaki od posmatranih gradova/opština izdvojio je sredstva za ovu namenu.

Subvencije su najznačajniji instrument kojim lokalne samouprave utiču na medije. Od ukupne sume čak 640 miliona dinara je potrošena na operativno funkcionisanje 43 javna preduzeća za informisanje, dok je ostatak je podeljen na preostali 271 privatni medij.

Na osnovu direktnog ugovaranja potrošeno skoro 200 miliona dinara, tj. jedna petina. Na javne nabavke potrošeno oko 40 miliona dinara. Na osnovu javnih konkursa raspodeljeno oko 102 miliona dinara, podržan ukupno 81 projekat. Svega 9 opština u ovom uzorku je uopšte sprovodilo javne konkurse, ostale nisu imale ovakvu vrstu budžetske prakse.

Obrađeni podaci pokazuju da lokalne samouprave sredstva za unapređenje javnog informisanja uglavnom shvataju kao način za finansiranje redovnog izveštavanja o njihovom radu.

Osim što je suštinski važno obezbediti građanima pun uvid u potrošnju javnih sredstava, transparentnost u finansiranju medija važna je i zbog fer konkurencije na tržištu i uređivačke nezavisnosti medija. Uvid u podatke daje odgovor na pitanje da li su i u kojoj meri osigurana ova dva osnovna principa rada nezavisnih medija, tj. koliko je budžetski novac efektivno sredstvo uticaja na medije.

1. EKONOMIJA MEDIJA IZ PERSPEKTIVE LOKALNE SAMOUPRAVE

Prema *Zakonu o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije* (2007) lokalna samouprava može biti opština (150), grad (23) i Grad Beograd. Opština je prema ovom zakonu „osnovna teritorijalna jedinica u kojoj se ostvaruje lokalna samouprava, koja je sposobna da preko svojih organa samostalno vrši sva prava i dužnosti iz svoje nadležnosti i koja ima najmanje 10.000 stanovnika”. Grad je „teritorijalna jedinica utvrđena ovim zakonom, koja predstavlja ekonomski, administrativni, geografski i kulturni centar šireg područja i ima više od 100.000 stanovnika, a izuzetno i manje”.

Svrlijig je najsiromašnija opština u Srbiji, njen ukupan prihod iznosi 490.500.000 dinara. Najbogatija lokalna samouprava je Grad Beograd sa svim svojim opštinama. U 2013. njegov ukupan budžet je iznosio 98.266.106 000,00 dinara. Neravnomernost razvoja jedna je od osnovnih karakteristika posttranzicione zemlje kakva je Srbija što se direktno reflektuje i na sve pojedinačne sfere života, među kojima je i medijska, koja bi trebalo da omogući ostvarivanje komunikativnih potreba svih građana i osnaži ih da učestvuju u procesu odlučivanja u lokalnoj zajednici.

Član 20. *Zakona o lokalnoj samoupravi* (2007) propisuje, između ostalog, da se lokalna samouprava „stara o javnom informisanju od lokalnog značaja i obezbeđuje uslove za javno informisanje na srpskom jeziku i jeziku nacionalnih manjina koji se koriste na teritoriji opštine”.

Član 71. *Zakonom o lokalnoj samoupravi* (2007) nudi mogućnost opštinama „da obaveštavaju javnost o svom radu preko sredstava javnog informisanja” kao i da brinu „o javnom informisanju od lokalnog značaja” (isti *Zakon* član 20, stav 34). Mnoge lokalne vlasti tumače objedinjeno članove 71. i 20. te iz svog budžeta finansiraju „uslugu informisanja o radu lokalne samouprave i javnih preduzeća”.

Ugovori o uslugama vrlo često jasno definišu o kojim oblastima i o kojim konkretnim aktivnostima lokalnih vlasti mediji treba da izveštavaju. Na primer, u tipskom ugovoru koje su mediji potpisali sa gradskom upravom Požarevca 2013. godine član 2. definiše da se medij obavezuje na:

„Izveštavanje sa sednica Gradskog veća grada Požarevca; izveštavanje o važnijim događajima u vezi sa kapitalnom izgradnjom, u gradu Požarevcu; izveštavanje o značajnim privrednim, kulturnim, sportskim i drugim aktivnostima u gradu Požarevcu; izveštavanje o manifestacijama koje organizuje grad (po pozivu); izveštavanje sa konferencija za medije funkcionera grada Požarevca; gostovanje u studiju funkcionera grada Požarevca vezano za aktuelne probleme; emitovanje saopštenja za javnost funkcionera grada Požarevca; emitovanje oglasnih poruka (reklama) za kampanje koje organizuje grad. Informisanje javnosti koje je predmet ovog ugovora mora biti blagovremeno, objektivno, stručno, kvalitetno, a u svemu prema opisu usvojene ponude”.

U ugovorima o informativnim uslugama precizno se navodi da se od lokalnih medija očekuje da budu kanal za širenje informacija koje odabira i proizvodi sama vlast. Tačnije, pseudo događaji, a ne aktuelni događaji i medijska inicijativa, po ovim ugovorim, treba da budu osnovni povod za izveštavanje. Tako je na primer RTV Kraljevo 2013. godine potpisao ugovor o informisanju o radu lokalne samouprave. U ugovoru se precizno navodi da je medij dužan da obezbedi „udarni termin”, „bez odlaganja” za gostovanje predstavnika grada „po prispelom pisanom zahtevu” (član 2. Ugovora na osnovu rešenja I broj 468/12).

U ugovorima o javnim nabavkama, grada Zrenjanina u sporazum o saradnji u oblasti javnog informisanja ne precizira se vrsta programa, već samo da su „zakupljeni termini za informisanje u oblasti privrede, kulture, obrazovanja, sporta, ekologije, socijalne zaštite, turističkih i drugih manifestacija, a u cilju poboljšanja informisanja i obaveštavanja javnosti na teritoriji grada Zrenjanina“. Ovakvi ugovori na implicitnom nivou suptilnim mehanizmima utiču na uređivačke politike medija, jer se nigde otvoreno ne navodi da je u suštini reč o promociji lokalne samouprave i njenog rada i uticaja na sve oblasti javnog života, već se navodi da su „termini zakupljeni“. Dakle, lokalna samouprava je na određeno vreme „u posedu tih termina“.

Nasuprot veoma preciznim ugovorima su oni u kojima se osim naziva emisije, odnosno glasila, ne specificuju nikakve druge obaveze korisnika budžetskih sredstava, tako da nije sasvim jasno šta se u stvari finansira. Ugovore ne prate, kao dodatak, projekti na osnovu kojih su sredstva dodeljena, što je standardna procedura u ugovorima sa Evropskom komisijom iz, na primer, IPA programa važećih za Srbiju. Valja istaći da u materijalu koji su opštine dostavile toga nije dosledno bilo, tačnije neke jesu (npr. Čačak), a druge nisu dostavile tu vrstu dokumentacije.

U ovom kratkom pregledu navedeni su samo prototipični primeri da bi se ukazalo na diskursne modele ugovora koje lokalne samouprave potpisuju sa medijima čime mogu eksplicitno, ali i implicitno, da utiču na uređivačke politike medija koje finansiraju iz budžeta.

Osim ovih, na lokalnom nivou, istraživanjem su konstatovane različite vrste povreda procedure ili nedostatak efikasnosti i transparentnosti: u Boru je na javnom konkursu za 2013. godinu svega jedan medij dobio novac i ne postoje dokazi da su budžetska sredstva potrošena namenski (u pitanju je Studentski radio koji emituje program isključivo online, i to samo muziku); konkurs za unapređenje javnog informisanja za 2013. godinu u gradu Valjevu osporen je od strane Ustavnog suda, jer je Gradska uprava prekoračila svoje nadležnosti; u Zaječaru je TV „Best“ dobio 22 miliona dinara iz gradske kase, dok su svi ostali mediji dobili deset puta manje, a ova odluka je arbitrarno zavisila od gradskih vlasti. Dalje, u toku 2014. godine opštinska uprava Nove Varoši raspisala je tender za informisanje, pored ostalog, navodeći taksativno televizijske emisije i novinske agencije u kojima želi da prilozi o njenom radu budu emitovani. Lokalni antikorupcijski forum Niš i druga profesionalna udruženja reagovala su na dva aktuelna tendera za dodelu budžetskih sredstava gradskim medijima pošto tenderski uslovi unapred isključuju veći broj zainteresovanih.

Obaveza svih korisnika budžetskih sredstava je da se građanima obezbedi pun uvid u način, kriterijume, evaluaciju i javni interes u raspodeli javnih sredstava. Kada je reč o obavezi lokalne samouprave da podržava javno informisanje transparentnost distribucije sredstava obezbeđuje:

- fer konkurencije na tržištu;
- uređivačku nezavisnost;
- neutralnost u raspodeli državne pomoći i jednakom pristupu svih glasila izvoru finansiranja iz budžeta lokalne samouprave;
- podršku proizvodnji medijskog sadržaja, a ne samo tekućim i operativnim troškovima;
- ograničavaju trošenje budžetskih sredstava za marketinške, konsultantske i slične usluge koje ne doprinose direktno poboljšanju javnog informisanja u lokalnoj zajednici, već reklamiraju aktuelnu vlast.

Mnogi od navedenih standarda deo su nove medijske regulative, posebno Zakona o javnom informisanju i medijima, na snazi od avgusta 2014. godine. Državni organi na sva tri nivoa vlasti, republičkom, pokrajinskom i lokalnom, ubuduće će moći da troše novac isključivo putem javnih konkursa kojima se podržava proizvodnja sadržaja od značaja za javno informisanje. Novi model finansiranja treba da doprinese većoj transparentnosti, ali i da prekine dosadašnje nedemokratske prakse u kojima je ovaj novac služio kao efikasno sredstvo uticaja i prikrivene kontrole medija.

Pomenutim Zakonom, a u članovima 17. do 26. detaljno se propisuje konkursna procedura za sufinansiranje projekata, uključujući pravo i uslove učešća na konkursu, sastav i rad konkursne komisije i kriterijume za odabir projekata. Propisuje se obaveza „Republika Srbija, autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave obezbeđuje iz budžeta deo sredstava za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja”, kao i obaveza ovih državnih organa da vrše nadzor nad konkursnom procedurom i namenskim trošenjem budžetskog novca.

Stvarne efekte ovih zakončkih izmena videćemo u toku ove i naredne godine, kada će nova pravila biti prvi put i primenjena u praksi.

Da posao neće biti lak i da će naići na mnoge prepreke svedoči i neusklađenost nove budžetske prakse i medijskih zakona, gde se u instrukciji za formulisanje novih programskih budžeta ne pojavljuje poseban program za javno informisanje (iako je on, na primer, formulisan za oblast kulture, sporta, omladinske politike i sl). Ovim se, već na startu, otežava primena novog medijskog zakonodavstva.

2. CILJ I HIPOTEZA

Cilj *Izveštaja o finansiranju medija iz budžeta lokalnih samouprava 2013.* je da mapira glavne modele i mehanizme potrošnje lokalnih budžetskih sredstava na lokalne i regionalne štampane, elektronske i nove digitalne medije u 2013. godini.

Osnovna pretpostavka je da finansijska sredstva lokalnih samouprava za finansiranje ili sufinansiranje programa i projekata za unapređivanje javnog informisanja treba da podstaknu rad medija kako bi se omogućilo pravo svih građana na istinito, potpuno, pravovremeno i objektivno informisanje, shodno međunarodnim dokumentima i domaćem zakonodavstvu koje prvi put definiše javni interes u informisanju, u članu 15. Zakona o javnom informisanju i medijima (2014).

3. METODOLOŠKE NAPOMENE I KORPUS

3.1. Metodološke napomene

Osnovna metoda korišćena za pripremu ovog izveštaja je kvantitativno-kvalitativna analiza sadržaja javno dostupnih dokumenata lokalnih samouprava Republike Srbije koji se odnose na finansiranje javnog informisanja iz budžeta lokalnih samouprava.

Podaci koji su predstavljeni u izveštaju prikupljeni su na osnovu *Zahteva za pristup informacijama od javnog značaja*.

Lokalnim samoupravama je upućen zahtev sledeće sadržine:

Republika Srbija

Grad

Gradska uprava za stručne poslove Skupštine, Gradonačelnika i Gradskog veća

Ovlašćeno lice za postupanje po zahtevu za slobodan pristup informacijama od javnog značaja

Adresa

.....
naziv i sedište organa kome se zahtev upućuje

ZAHTEV za pristup informaciji od javnog značaja

Na osnovu člana 15. st. 1. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Službeni glasnik RS”, br. 120/04, 54/07, 104/09 i 36/10), od gore navedenog organa tražim da nam elektronski ili poštom dostavi:

1. **informacije o svim plaćanjima, sa svih budžetskih linija i po bilo kom osnovu, za sve usluge koje su ugovorene sa:**
  - a. medijima i javnim glasilima (štampanim, elektronskim, online, koji su u privatnom ili javnom vlasništvu i koji imaju nacionalnu, regionalnu i lokalnu pokrivenost), **u 2013. godini do dana prijema Zahteva;**
  - b. marketinškim i agencijama za odnose s javnošću, **u 2012. i 2013. godini do dana prijema Zahteva;**
  - c. produkcijskim kućama, agencijama koje se bave konsaltingom, tržišnim istraživanjima i ispitivanem javnog mnjenja, *media buying*-om, *pres kliping*om i drugim srodnim firmama **u 2012. i 2013. godini do dana prijema Zahteva** .
2. U skladu sa tačkom br.1 ovog zahteva dostaviti kopije potpisanih ugovora, faktura, računa, Odluka i sličnih dokumenata na osnovu kojih je vršeno plaćanje.
3. U skladu sa tačkom br.1 ovog zahteva dostaviti i kopije pojedinačnih kartica analitika, sa opisom tipa usluge, za svakog dobavljača usluga prema kojima su vršena plaćanja tokom 2012. i 2013. godine do dana prijema Zahteva.
4. Da li je prilikom raspodele novca za nabavku usluga od gore pomenutih pravnih lica bio raspisan javni konkurs/ javna nabavka u 2012. i 2013. godini? Ukoliko jeste, u skladu sa tačkom 1. ovog Zahteva, tražimo da nam se dostavi i kopija konkursne dokumentacije, sastav komisije i kriterijumi na osnovu kojih je doneta odluka o dodeli novčanih sredstava.

Sav dostavljeni materijal je kodiran na osnovu, za ovu analizu posebno sačinjenog, kodnog protokola od 13 kategorija: naziv lokalne samouprave; naziv medija; suma; tip medija; pokrivenost; tip vlasništva; geografska pokrivenost; tip ugovora; naziv budžetske linije; predmet ugovora; trajanje; model; osnov; predmet.

Osim navedenog urađena je još i samo osnovna kvalitativna analiza diskursnih strategija ugovora.

Jedinica analize je bila celokupna dostavljena dokumentacija svakog pojedinačnog odobrenog zahteva/projekta/javne nabavke u oblasti javnog informisanja.

3.2. Korpus

Kriterijumi za odabir opština i gradova čija dokumentacija će biti analizirana bili su da na teritoriji opštine/ grada postoje relevantna sredstva javnog informisanja u privatnom i javnom vlasništvu kako elektronska, tako i štampana i onlajn izdanja, minimalno regionalne zone pokrivanja. Jedna od pretpostavki je bila i ta da je uzorkom obuhvaćena najveća koncentracija medijske industrije na lokalnom nivou.

Zahtev je poslat i opštinama i gradovima koji su već bili deo korpusa za izradu izveštaja za 2011. i 2012. godinu.

Na zahtev su odgovorile sve 33 lokalne samouprave obuhvaćene korpusom: Arandjelovac, Bor, Čačak, Jagodina, Kikinda, Knjaževac, Kragujevac, Kraljevo, Kruševac, Leskovac, Loznica, Niš, Novi Pazar, Novi Sad, Odžaci, Pančevo, Pirot, Petrovac na Mlavi, Požarevac, Prijepolje, Raška, Ruma, Sombor, Subotica, Šabac, Šid, Užice, Valjevo, Vranje, Vrbas, Vršac, Zaječar, Zrenjanin.

Lokalne samouprave su u visokom postotku odgovorile na zahtev u roku predviđenom *Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja*. Međutim, kvalitet i kvantitet dostavljenog materijala je neujednačen.

Podaci omogućavaju poređenje sa 2011. i 2012. godinom te i mapiranje dominantnih trendova lokalne budžetske potrošnje za medije. „Glavni kriterijum za odabir bio je da navedene opštine/gradovi imaju minimalno regionalnu pokrivenost radio i/ili TV signalom, prema važećem registru dozvola Republičke radiodifuzne agencije. Ovo podrazumeva postojanje lokalnih elektronskih glasila, a pretpostavka je i štampanih, čime je zadovoljen kriterijum diverzifikovanosti medijskog sistema. Ove opštine zadovoljavaju i kriterijum ravnomerne regionalne pokrivenosti, mada treba napomenuti da su iz uzorka isključene opštine grada Beograda, kao i opštine na KiM. Takođe, treba napomenuti da su podaci predstavljeni u izveštaju bazirani isključivo na dokumentaciji koja je dostavljena BIRN-u, a koja u nekoliko slučajeva nije bila kompletna ili je zbog obimnosti dostavljen samo sumarni izveštaj sa odgovorima na zahtev” (BIRN 2012:6).

Podaci su obrađivani u kodnom listu sačinjenom u Microsoft Excel formatu verzija 2013. Zbog neuredne dokumentacije za pojedine lokalne zajednice nije bilo moguće ispuniti sva predviđena polja (kategorije kodnog protokola), stoga je došlo do neznatnih odstupanja u krostabulacijama (+/- 1%).

4. DISTRIBUCIJA NOVCA

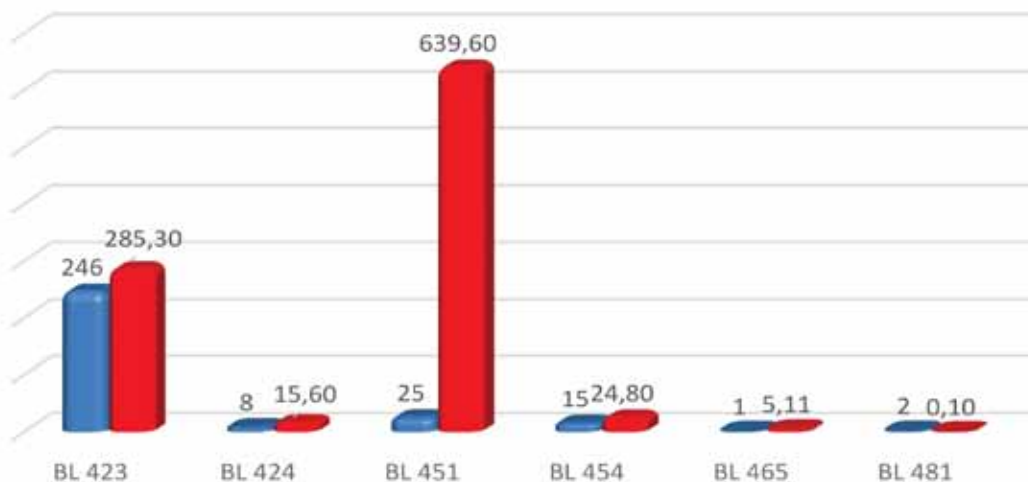
4.1. Distribucija novca po lokalnim samoupravama

Lokalne samouprave koje su ušle u korpus, njih 33, klasifikovane su u odnosu na ukupan godišnji budžet u sedam kategorija: lokalne samouprave sa budžetom do milijardu dinara (3 lokalne samouprave), od jedne do dve milijarde (10 lokalnih samouprava), od dve do tri milijarde (11 lokalnih samouprava), od tri do četiri milijarde (3 lokalne samouprave), od pet do šest milijardi (3 lokalne samouprave), od devet do jedanaest milijardi (2 lokalne samouprave) i od 20 milijardi naviše (1 lokalna samouprava).

- a) Nije uočena signifikantna korelacija između ukupnog godišnjeg budžeta opštine i broja **jedinica dodeljenih sredstava**¹. Grad Subotica je dodelio najviše jedinica (28) a njegov ukupan godišnji budžet je u kategoriji od 5 do 6 milijardi dinara.
- b) Takođe nije uočena signifikantna korelacija između ukupnog godišnjeg budžeta i ukupno izdvojene sume za podršku javnom informisanju. Na primer grad Novi Sad, sa godišnjim budžetom više nego duplo većim od budžeta grada Kragujevca, za podršku javnom informisanju izdvojio je manje novca od Kragujevca, koji je prvi na listi po sredstvima namenjenim medijima (ukupno 97.885.402 dinara).
- c) Nije uočena signifikantna korelacija između broja jedinica dodeljenih sredstva i ukupnih sredstava za podršku javnom informisanju. Čačak je iz godišnjeg budžeta (u kategoriji od 3 do 4 milijarde dinara) za podršku javnom informisanju izdvojio ukupno 17.058.054 dinara za čak 25 jedinica dodeljenih sredstava (drugi po broju dodeljenih jedinica). Istovremeno Jagodina je iz godišnjeg budžeta (u kategoriji 2 do 3 milijarde dinara) izdvojila čak 54.595.670 dinara za samo 3 jedinice dodeljenih sredstava.
- d) Uočena je signifikantna korelacija između ukupno izdvojenih sredstava i vlasništva. Lokalne samouprave koje subvencioniraju javna preduzeća kao indirektno budžetske korisnike izdvajali su najviše sredstava za podršku javnom informisanju po budžetskoj liniji 451. Na primer, Kruševac je za podršku javnom informisanju opredelio iz godišnjeg budžeta (kategorija od 2 do 3 milijarde) ukupno 44.629.426 dinara, od čega je za subvencionisanje javnog preduzeća regionalne RTV Kruševac izdvojio 40.538.667 dinara, a preostalih 4.090.759 distribuirao na ostalih 6 jedinica dodeljenih sredstava.

Lokalne samouprave su najčešće distribuirale sredstva namenjena podršci javnom informisanju u okviru budžetske linije 423 (usluge po ugovoru), a u samo jednom slučaju kao donacije ostalim neprofitnim institucijama – 481. Samo jedna opština, Ruma, za sva dodeljena sredstva koristila je budžetsku liniju 424 (specijalizovane usluge).

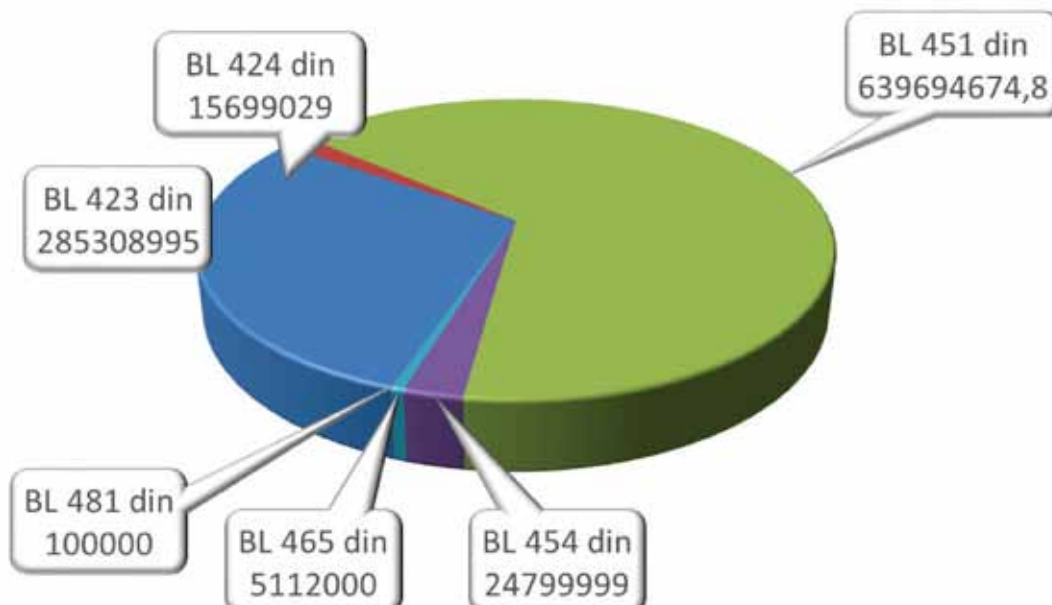
¹ Termin „**jedinica dodeljenih sredstava**” upotrebljava se u ovom izveštaju za označavanje „korisnika”, odnosno posla/ugovora kojem/po kojem su dodeljena sredstava. Termin “korisnik” nije upotrebljen, jer bi moglo doći do zabune pošto su neki „korisnici” (medijske kuće, marketinške organizacije, crkve..) više puta dobijali sredstva u istoj fiskalnoj godini po raznim osnovama, tipovima ugovora i budžetskim linijama.

■ br. odobrenih jedinica ■ suma odobrenih sredstava u milionima din.

Grafikon 1: Broj odobrenih jedinica, ukupna suma odobrenih sredstava za podršku javnom informisanju (u milionima dinara) i budžetske linije (BL) po osnovu kojih su dodeljena sredstva.

Najviše sredstava je dodeljeno budžetskoj liniji 451 za finansiranje indirektnih budžetskih korisnika, tačnije za medije u vlasništvu lokalne samouprave. Istovremeno takvih je u ovom korpusu bilo samo 25, što je više od 10 puta manje od broja odobrenih jedinica (ukupno 297) po budžetskoj liniji 423 (usluge po ugovoru), s tim da je ukupna suma za ovu poziciju skoro tri puta puta manja od one izdvojene za liniju 451 što se vidi u Grafikonu 2.

Grafikon 2: Budžetske linije (BL) i ukupna suma odobrenih sredstava u okviru svake od identifikovanih BL u korpusu.

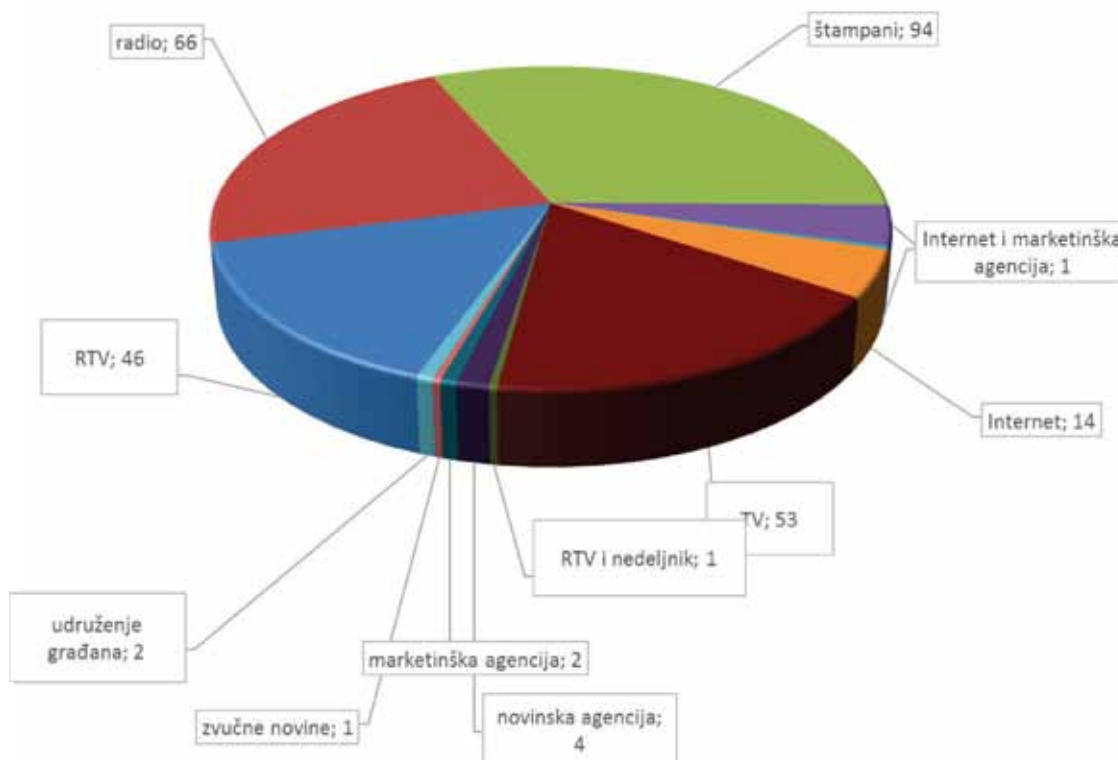
Najviše sredstava izdvojio je za podršku javnom informisanju grad Kragujevac 97.885.402 dinara (23 jedinice), zatim Novi Sad 85.851.698 dinara (21 jedinica), a najmanje Petrovac na Mlavi 5.010.654,92 dinara (9 jedinica). Ova opština je u najnižoj kategoriji, njen ukupan godišnji budžet je manji od milijardu dinara.

Lokalne samouprave su imale različite strategije u distribuciji sredstava za podršku javnom informisanju. Neke su se odlučile da zadovolje većinu i dodele mala pojedinačna sredstva na mnogo korisnika, kao na primer lokalna samouprava Zrenjanina čija sredstva je dobilo 17 korisnika. Iznos izdvojen za podršku javnom informisanju je svega 7.851.491 dinara, a ukupan budžet opštine je čak u kategoriji od 5 do 6 milijardi dinara. Sasvim drugačiju strategiju je primenio grad Niš dodelivši svega tri jedinice u ukupnom iznosu od 49.317.000 dinara. Grad Niš je u kategoriji lokalnih samouprava čiji ukupan budžet je među najvećima, od 9 do 11 milijardi.

4.2. Distribucija po tipu medija

4.2.1.

Najviše sredstava lokalne samouprave dodelile su lokalnim i regionalnim RTV kućama (529.302.853 dinara), čak tri i po puta više nego televizijskim stanicama (166.685.238 dinara) ili radio stanicama (169.767.281 dinara) koje su dobile iz podrške za javno informisanje gotovo četiri puta manje nego RTV centri. Na četvrtom mestu je štampa sa 90.328.198 dodeljenih dinara, ili više od šest i po puta manjim ukupnim dodeljenim sredstvima od RTVa. Ukupno za tradicionalne medije lokalne samouprave iz ovog korpusa izdvojile su 956.083.570 dinara u 2013, od ukupno 971.314.697,96 dinara koliko je bilo dodeljeno za podršku javnom informisanju. Svima ostalima dodeljeno je 15.231.127 dinara, što je svega 1,56% od ukupne sume, gotovo zanemarljivo.

Grafikon 3: Distribucija jedinica dodeljenih sredstava iz budžeta lokalnih samouprava po tipu medija

Analizom dokumentacije uočeno je da su pojedini korisnici u toku iste fiskalne godine više puta dobijali sredstva iz budžeta lokalne samouprave. Među njima su, nasuprot očekivanjima, u najmanjem broju jedinica dodeljenih sredstava javna preduzeća kao na primer Radio Kikinda, RTV Kragujevac, Radio Valjevo.

Lokalna samouprava	Medij	Broj jedinica izdvojenih novčanih sredstava
Čačak	Radio Čačak	3
	Radio Ozon	3
	Čačanski glas	4
	TV Telemark	2
	TV Galaksija 32	3
	Čačak video	2
Kikinda	Radio Kikinda	3
	RTV Rubin	2
Kragujevac	RTV Kragujevac (JP)	4
	TV Kanal 9	3
	Kragujevačke novine	2
	Vodič kroz investicije	2
Kraljevo	TV K2	2
	Kraljevačke novosti	2
Novi Sad	Eparhija Bačka SPC	2
	Regionalno društvo RTV-RTD	2
	Radio Jugović Kać (JP)	2
	Radio Kisač (JP)	2
	Radio Futog (JP)	2
	Kanal 9	2
	TV Most	2
Požarevac	Naše novine	2
Ruma	Rumske novine	2
Subotica	YUECO	2
	RTV Panon	2
	Dinovizija	3
	City TV	2
	Bunjevački omladinski centar	2
	Televizija K23	2
Užice	TV Lav	3
	TV 5	2
	Radio Luna	2
	List Vesti	2
	Radio San	2
	Radio 31	2
	Užička nedelja	2
Valjevo	Radio Valjevo (JP)	2
	Valjevo RTV Marš	2
Vršac	TV Banat	2
	RTV Viktorija	2
	TV Lav	2
Zrenjanin	List Zrenjanin	2
	Vodič kroz investicije	2
Odžaci	TV Kanal 25	2
Loznica	Lozničke novosti	2
	RTV Podrinje	2

Tabela 1: Korisnici višekratno sredstava iz budžeta lokalnih samouprava u toku jedne fiskalne godine

4.2.2.

Srbija je ratifikovala sva međunarodna dokumenta u kojima se definiše neophodnost podržavanja medija koji zadovoljavaju komunikativne potrebe marginalizovanih grupa u koje se svrstavaju nacionalne manjine, osobe sa invaliditetom, LGBT populacija, deca i adolescenti, žene, socijalno ugroženi, i u tu grupu, mada kriterijum nije dosledan i jednoznačan, potpadaju crkve i verske zajednice.

Lokalne samouprave koje su ušle u analizirani korpus za 2013. godinu nisu, međutim, prepoznale značaj medija koji ostvaruju komunikativne potrebe marginalizovanih grupa. Svega 27,58% lokalnih samouprava (ukupno 8 od 29) su izdvojile deo sredstava i za medije čiji je cilj podrška informisanju na jezicima nacionalnih manjina: Novi Sad (2), Sombor (1), Subotica (8), Valjevo (1), Vršac (2). Od njih pet, četiri je iz Vojvodine, mada i u ostalim regionima u Srbiji postoji više od 30 medija na jezicima nacionalnih manjina.

Samo jedna lokalna samouprava je bila rodno senzibilisana i sredstva je dodelila za Radio Forum žena (Prijepolje). Valja istaći da je nevladina organizacija koja se bavi osnaživanjem žena u ovoj lokalnoj samoupravi veoma aktivna te se može pretpostaviti da je to rezultat i njihovog javnog aktivizma. Osobama sa invaliditetom (slepi i slabovidni, gluvi i nagluvi) za audiomedij i medij na Brajevoj azbuci, odnosno za kurs znakovnog jezika, dodeljena su sredstva samo u lokalnoj samoupravi Novi Sad, gradu gde i postoji značajna biblioteka i izdaju se, već decenijama, mediji za takve namene, odnosno redovno se organizuju kursevi znakovnog jezika.

Najviše sredstava ipak je opredeljeno za medije crkava i verskih zajednica, tačnije za samo dve tradicionalne crkve (nomenklatura prema *Zakonu o crkvama i verskim zajednicama*, 2006) Srpska pravoslavna crkva i Rimokatolička crkva. Za medij ovih verskih zajednica sredstva je izdvojilo pet lokalnih samouprava (Kragujevac, Novi Sad, Subotica, Valjevo) i to za SPC su dodeljene četiri jedinice, a za RKC jedna.

Za medije namenjene deci i omladini sredstva su izdvojile tri lokalne samouprave Bor, Čačak i Subotica. Istraživanja ukazuju na to da je izuzetno malo sopstveno proizvedenog programa u medijima u Srbiji namenjeno deci i omladini (ur. Dubravka Valić Nedeljković, 2011) što je potpuno suprotno svim dokumentima koji definišu ovu oblast. Svaki iskorak u ovom pravcu se može smatrati primerom dobre prakse.

I na kraju valja dodati da su van interesovanja lokalnih samouprava, koje su ušle u ovaj korpus, bili LGBT populacija, siromašni i socijalno ugroženi, nezaposleni, raseljena lica itd.

Lokalna samouprava	Medij	Marginalizovana grupa i verske zajednice
Bor	Studentski radio	Mladi
Čačak	Glas Roma	Romi
	Rasti bezbedno	Deca i omladina
	Život i aktivnosti mladih u Čačku	Deca i omladina
Kragujevac	Radio Zlatousti	SPC
	Humanitarni radio UG	
Novi Sad	Radio Eparhije Bačke	SPC
	Društvo sunarodnika i prijatelja Rusije „Rusija Radio“	Rusi
	Gradska organizacija slepih „NS Spektar“	Slepi i slabovidni
	„I ruke govore-kurs znakovnog jezika“	Gluve i nagluve osobe
	Ruske slovo	Rusini
	Hlas ludu	Slovaci
Prijepolje	Radio forum žena	Žene
Sombor	NIU Dunataj	Mađari
Subotica	Panon	Mađari
	Hetnap	Mađari
	Magyarszo	Mađari
	Dinovizija	Mađari
	Magyar Hirlap	Mađari
	Glasnik pučke kasine	Hrvati
	Hrvatska riječ	Hrvati
	Bunjevački omladinski centar	Bunjevci
	Radio Slavoslovlje	SPC
	Radio Marija	RKC
Valjevo	Radio Točak	Romi
	Radio Istočnik	SPC
Vršac	RTV Viktorija	Rumuni
	Libertatea	Rumuni

Tabela 2: Lokalne samouprave koje su dodelile sredstva za ostvarivanje komunikativnih potreba marginalizovanih grupa i crkava i verskih zajednica

4.3. Distribucija po tipu vlasništva

Pitanje vlasništva je jedno od ključnih nerešenih problema koje opterećuje medijski sektor Srbije. Vlasništvo u medijima nije transparentno, država još i dalje ima udela u vlasničkoj strukturi u medijima, privatizacija u Srbiji nije donela očekivane rezultate kada su mediji u pitanju, posebno oni na jezicima nacionalnih zajednica.

Najčešće otvarano pitanje je državna svojina u medijima koja je istovremeno i legalna i nelegalna: zakoni iz ranih 2000. godina je zabranjuju, dok je drugi iz 2007. godine dozvoljavaju.

U Srbiji se može identifikovati u medijskom sektoru nekoliko modela vlasništva: državno, strano, (skriveno) vlasništvo tajkuna; (skriveno) vlasništvo političara; vlasništvo malih biznismena; novinarsko; vlasništvo medijskih magnata i vlasništvo civilnog društva (Matić, Valić Nedeljković 2014:76).

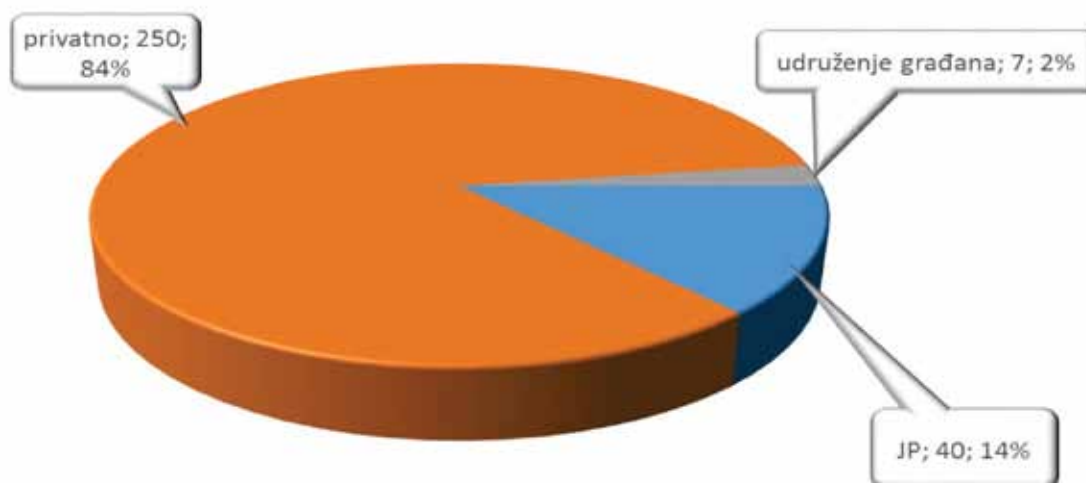
Mediji u vlasništvu države su obično bolje kapacitirani kako opremom, prostorom tako i zaposlenima. Stabilnije su finansirani i uglavnom na bolji način ostvaruju javni interes kako na lokalnu tako i u regionu, pokrajini pa i na nacionalnom nivou, ali istovremeno uticaj vlasnika i finansijera (države) je tu najvidljiviji.

Novim Zakonom o javnom informisanju i medijima, država se obavezuje da izađe iz vlasništva nad medijima, te se tako završetak privatizacije, posla koji se godinama, sistematski odlaže, očekuje do kraja juna ove godine. U portfoliju Agencije za privatizaciju, koja je zadužena za vođenje postupka privatizacije, postoji 79 medijskih kuća ili javnih preduzeća za informisanje koji treba da nađu novog vlasnika. Iako odustaje od direktnog vlasništva, država se ne povlači potpuno iz medija i ne prepušta javno informisanje isključivo tržištu. Budžetski novac nadalje treba da se troši na osnovu javnih konkursa, po transparentnim procedurama.

U korpusu koji se razmatra uočena su samo tri tipa vlasništva javna preduzeća (JP), privatno vlasništvo i vlasništvo u rukama nevladinih organizacija koje je kod nas, iako prepoznato u legislativi kao dobar model za medije marginalizovanih grupa, suštinski sasvim sporadično, jer im je opstanak neprestano pod znakom pitanja pošto je vezan isključivo za donatorska i projektna sredstva.

U ovom korpusu najviše jedinica dodeljenih sredstava dobili su privatni mediji, ukupno 250 što je 83% od ukupnog broja dodeljenih jedinica. S obzirom na to da je u Srbiji većina medija u privatnom vlasništvu ovaj podatak ne iznenađuje.

Lokalne samouprave su dodelile 40 jedinica javnim preduzećima (RTV; TV; štampa, radio) što čini 13,84%. Valja istaći da iz budžeta javnim preduzećima nisu dodeljivana sredstva samo iz budžetske linije 451 što jesu sredstva posrednih budžetskih korisnika, već i iz linija 423 i 424. Stoga se ne slažu podaci kada se porede budžetske linije i tip vlasništva u odnosu na broj jedinica dodeljenih sredstava.

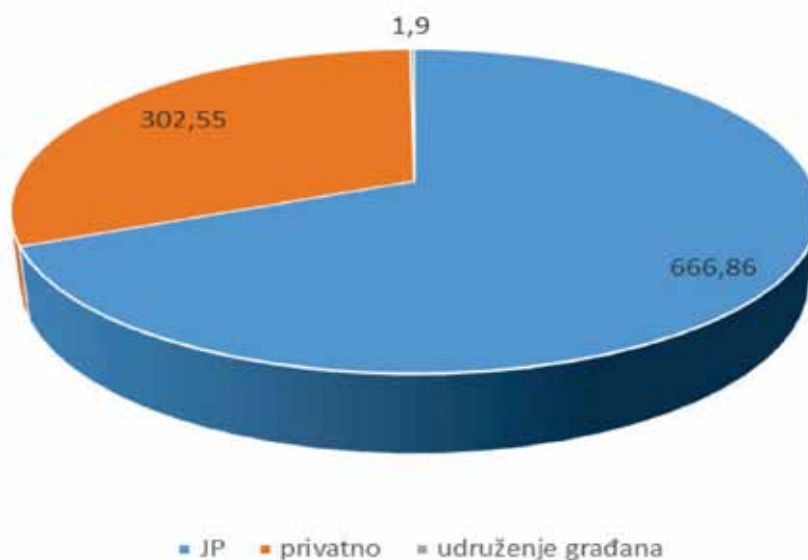

Grafikon 4: Tipovi vlasništva u odnosu na tip medija i broj jedinica dodeljenih iz sredstava za podršku javnom informisanju u lokalnim samoupravama u Srbiji.

Iako su lokalne samouprave dodelile najviše jedinica privatnim medijima, u suštini su finansirale i 2013, kao i 2012. i 2011. sopstvene medije. Za javna preduzeća je ukupno u ovom korpusu izdvojeno 666.853.829 dinara, što je duplo više od sredstava izdvojenih za privatne medije (ukupno je za privatne medije izdvojeno 302.542.868). Mediji civilnog sektora učestvuju sa nepuna dva miliona dinara (1.918.000), što je gotovo zanemarljivo u poređenju sa ostalima.

Grafikon 5: Tip vlasništva u odnosu na ukupnu sumu novca koju je lokalna samouprava dodelila kao podršku javnom informisanju (u milionima dinara)

Najviše sredstava za javna preduzeća u oblasti informisanja dodelio je u 2013. Novi Pazar za regionalnu RTV Novi Pazar, budžetska linija 451 tekuće subvencije, 70.664.000 dinara. U ovoj lokalnoj samoupravi najveća je razlika, gotovo hiljadu puta, između dodeljenih sredstava javnim (1 jedinica dodeljenih sredstava) i privatnim korisnicima (1 jedinica dodeljenih sredstava). Pri tome u ovoj opštini deluje dvanaest medija među kojima su i relevantni informativni mediji (Glas Islama, Sandžačke novine, Sandžak, Radio As, Radio Novi Pazar, Refref radio, Radio YU, Radio mozaik, Radio sto plus, TV Universa, Regionalna TV Novi Pazar, TV Jedinstvo). Ovo je u posmatranom korpusu jedini slučaj da se u jednoj razvijenoj medijskoj sredini dodele samo dve jedinice iz budžetskih sredstava i to za javno preduzeće jedna, a druga za privatni SOS kanal.

	JP	privatno	udruženje građana
Arandelovac	12958746	2856454	
Bor	37391776	1726000	
Čačak		11922566	
Jagodina	54489820	105850	
Kikinda	12589408	5295967	
Knjaževac		9381405	
Kragujevac	65840000	31315402	
Kraljevo		8695734	
Kruševac	40538667	5138488	
Leskovac	20720969	5760000	
Loznica		16232821	
Niš	42317000	7000000	
Novi Pazar	70664000	77300	
Novi Sad	69077698	12756000	418000
Odžaci	8674123	3330800	
Pančevo	67497384	824672	
Petrovac na Mlavi	553675	4456980	
Pirot	4100000	19750040	
Požarevac	16031534	5945813	
Prijepolje		1808238	
Raška	27904047		
Ruma		16171229	
Sombor	2824000	7203843	
Subotica	41016661	27490321	550000
Šabac	33348125	3306800	
Šid	5112000	11528515	
Užice		8423274	
Valjevo	5155894	5599856	650000
Vranje	39612813	907183	
Vrbas	27931295	840000	
Vršac		14958349	
Zaječar		29444050	
Zrenjanin	29299909	7283127	

Tabela 5: Tabelarni prikaz svih ukupnih suma koje su sve pojedinačne lokalne samouprave iz korpusa izdvojile u odnosu na tip vlasništva jedinice dodeljenih sredstava

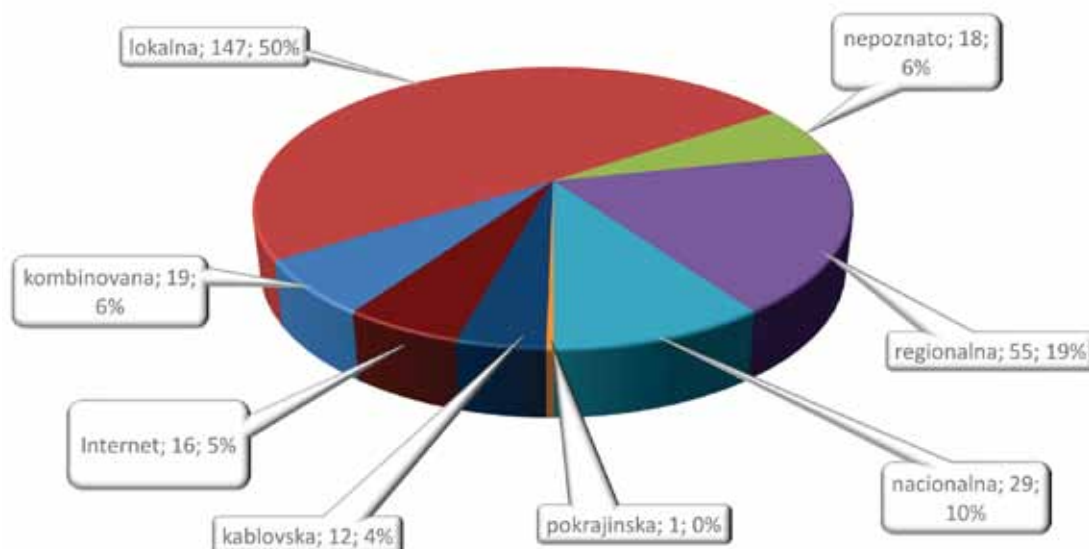
4.4. Distribucija po pokrivenosti

U odnosu na pokrivanje teritorije u ovom korpusu su prepoznati lokalni mediji koji pokrivaju uglavnom teritoriju opštine, zatim regionalni koji pokrivaju nekoliko opština, pokrajinski koji se emituju/distribuiraju na teritoriji Vojvodine, nacionalni čija distribucija sadržaja je na nivou Srbije. Osim toga Grafikon 7 pruža informaciju i o kombinovanom pokrivanju (odnosi se na RTV, gde su kombinovane lokalna i regionalna frekvencija), distribuciji na Internetu i u kablu. Date su brojčane i procentualne vrednosti za svaku od kategorija.

Pokazalo se da su lokalne samouprave u 2013. godini najviše jedinica dodeljenih sredstava izdvojile za javno informisanje u sopstvenoj opštini (ukupno 147 jedinica) što je za gotovo dva i po puta više nego dodeljenih jedinica za regionalna sredstva javnog informisanja, a to se može smatrati odgovarajućim odnosom i zadovoljenim javnim interesom za podsticanje informisanja na lokalnu.

Internet kao virtuelno prostor-vreme još nije prepoznat kao atraktivna zona pokrivanja za finansiranje iz budžeta lokalnih samouprava (svega 5%), iako statistički podaci ukazuju da naglo raste broj korisnika Interneta u Srbiji.

Lokalne samouprave su izdvojile sredstva iz budžeta i za nacionalne medije i to čak 29 jedinica dodeljenih sredstava (10% od ukupnih sredstava namenjenih za javno informisanje). To su u suštini uvek naručeni promotivni tekstovi koji bi trebalo da pomognu opštini da bude vidljivija u celoj zemlji i to ili kao dobar prostor za ulaganje ili kao turistički atraktivna destinacija. Na primer, Zrenjanin je izdvojio sredstva za nacionalnu turističku monografiju *Srbija zemlja banja*. Za ovu lokalnu samoupravu pripremljen je i objavljen tekst o banji Rusanda- Melenci. Osim toga ova lokalna samouprava je platila i 150.000 dinara iz budžeta namenjenog za javno informisanje nedeljniku *Vreme* za dve strane plaćenog oglašavanja za „izradu dodatka nedeljnika *Vreme: Vodič za investitore - gradovi i opštine za primer*, reportaža na 2 strane“, kao i u „*Vodiču za investitore – Vojvodina 2013*“ Alliance International Media). Oba ova medija za samopromociju koristio je i Kragujevac.

Grafikon 6: Jedinice odobrenih sredstava za javno informisanje lokalne samouprave u odnosu na zonu pokrivanja medija

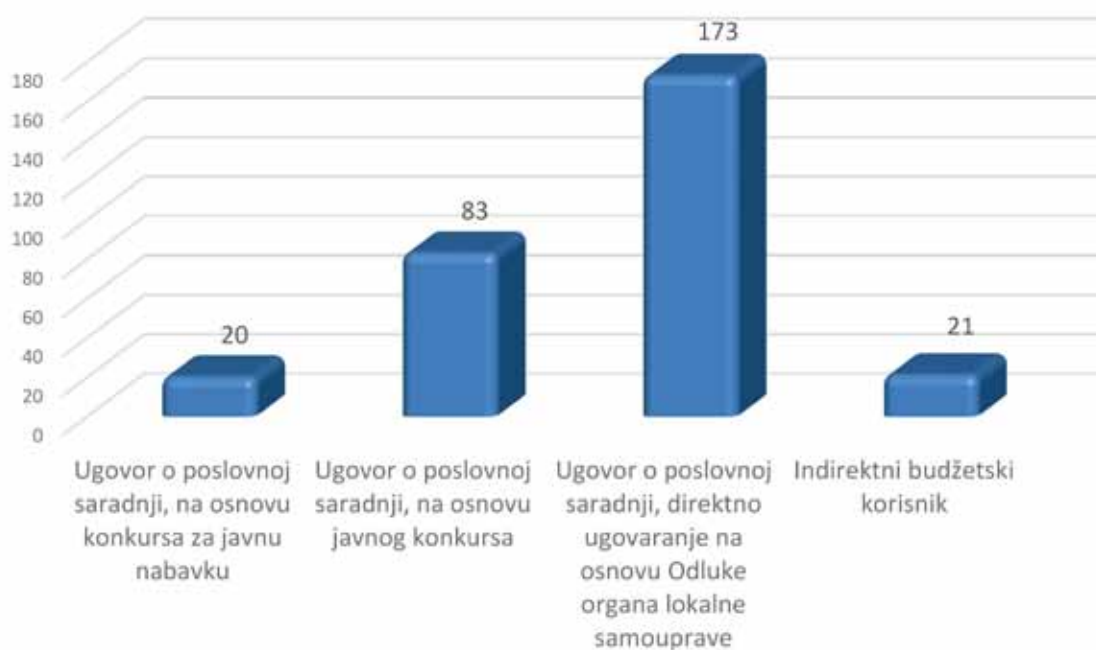
5. MODELI POTROŠNJE

5.1. Osnovni modeli distribucije

Kao i prethodnih godina i 2013. „uvid u dokumentaciju pokazuje veliku neujednačenost i različite prakse finansiranja javnih glasila i potrošnju budžetskih sredstava namenjenih javnom informisanju. Ovo svedoči o vrsti autonomije koju imaju lokalne samouprave u raspolaganju budžetskim novcem i finansiranju onih aktivnosti koje smatraju najpogodnijim za svoje lokalne sredine“ (BIRN 2012:16).

Četiri osnovna modela finansiranja lokalnih i regionalnih glasila uočena su i 2013:

1. Subvencije javnim preduzećima (indirektni korisnici budžetskih sredstava)
2. Direktno ugovaranje
3. Konkursi za unapređenje javnog informisanja
4. Javne nabavke

Grafikon 7: Tipovi ugovora lokalne zajednice i korisnika sredstava za unapređenje javnog informisanja

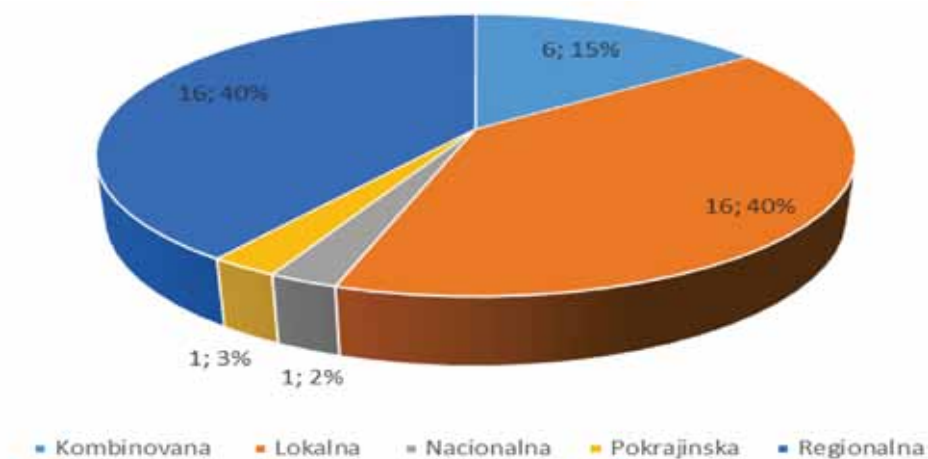

5.2. Subvencije

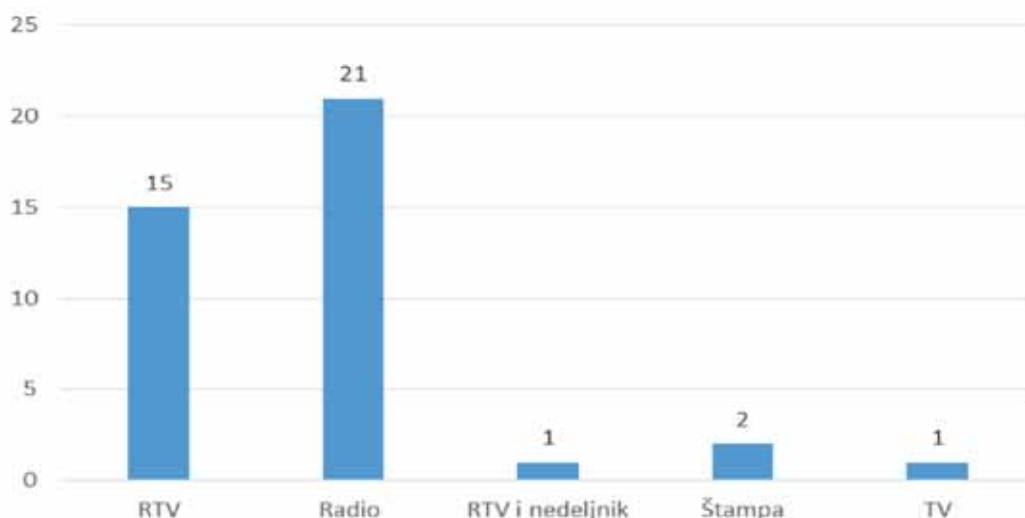
Mediji u vlasništvu lokalnih samouprava dobili su najviše ukupnih novčanih jedinica odobrenih sredstava. Neki su dobijali sredstva iz opštinskog budžeta nekoliko puta u toku 2013. godine po raznim osnovama. Na primer Radio Kikinda je dobio po osnovu tekućih subvencija (451), kao i za usluge po ugovoru (423) još dva puta preko javnog konkursa. Nasuprot tome Grad Novi Sad dodelio je javnom preduzeću Radio Futog dva puta budžetska linija 423 (usluge po ugovoru), kao i Radio Kaću i Radio Kisaču sve putem javnog konkursa. Što znači da, iako su javna preduzeća, ovi mediji nisu dobili sredstva iz tekućih subvencija, već po konkursu.

Opština Kikinda jedina je u korpusu imala plaćanja prema Radio televiziji Srbije i Radio televiziji Vojvodine, za usluge oglašavanja i objavljivanja reklamnih spotova.

Kada je u pitanju tip medija dodeljeno je najviše jedinica RTV centrima (15) u 2013, a u 2011. godini lokalnim televizijama. Fokus se pomerio sa centara na pojedinačni tip medija.

Grafikon 8: Indirektna budžetska sredstva/subvencije, po zoni pokrivanja

Grafikon 9: Indirektna budžetska sredstva/subvencije po vrsti medija

5.3. Direktno ugovaranje

Lokalne samouprave su sredstva po osnovu direktnog ugovaranja koristile za podršku medijima za različite potrebe, ali pre svega za informisanje o radu lokalne samouprave, javnih preduzeća kao i događaje koje organizuje vlast na lokalnu.

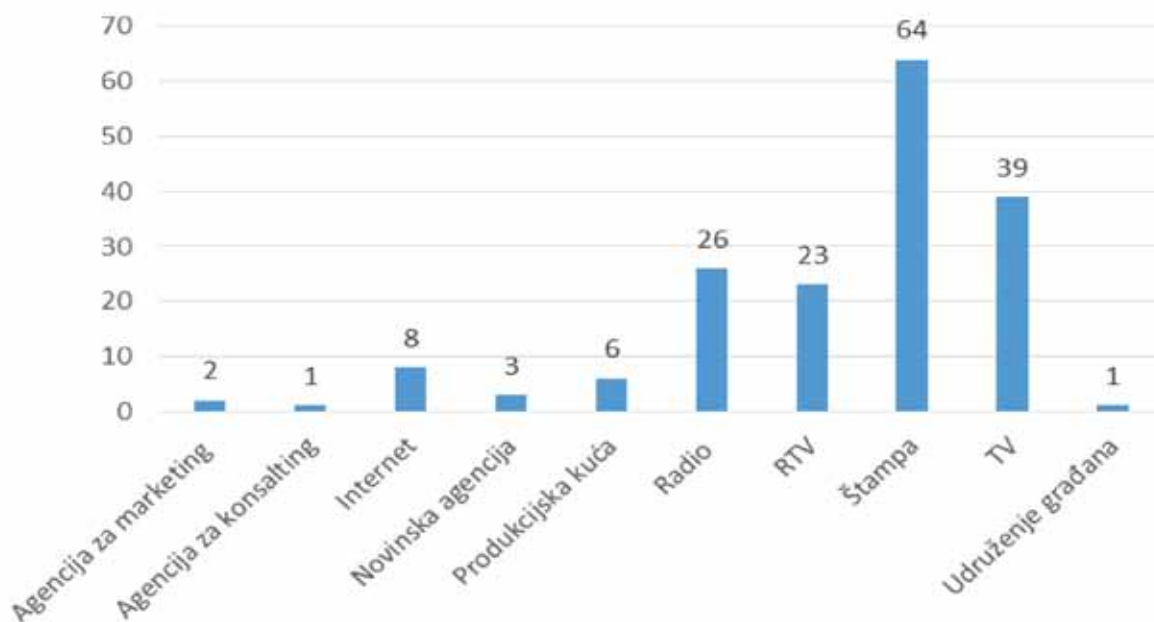
Usluge po ugovoru (423) korišćene su i za, na primer, informisanje na jezicima nacionalnih manjina (Sombor), ali veoma retko.

Po ovom osnovu lokalne samouprave finansirale su, češće, još i oglašavanje i promociju (na primer Sombor, Šabac, Požarevac).

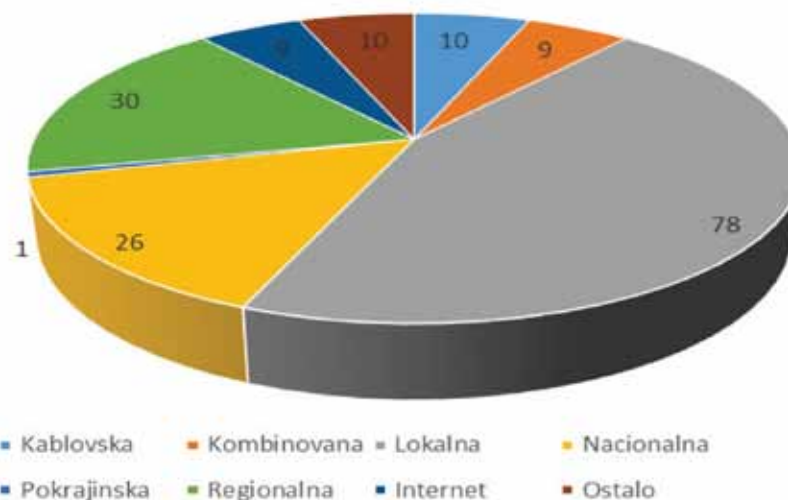
Sve navedeno se ne bi moglo smatrati „podrškom javnom informisanju” u užem smislu.

U prethodnom izveštaju za 2011. (BIRN 2012:19) se navodi da se „više od polovine, odnosno 27 lokalnih samouprava, odlučilo za nabavku usluga javnog informisanja putem direktnog ugovaranja sa pojedinačnim medijima, na osnovu Odluke organa lokalne samouprave (Veća ili Skupštine). Koristeći svoje zakonske ingerencije, na ovaj način potrošeno je više od 127 miliona dinara, što iznosi 15,07 % ukupno opredeljenog novca za javno informisanje u posmatranim opštinama.

Ukupno 95 medija su korisnici ovih sredstava, od toga 14 RTV stanica, 25 TV stanica, 15 radio stanica, 30 štampanih medija, 7 produkcijskih kuća, 2 novinske agencije i 2 Internet portala. Što se tiče pokrivenosti, kroz direktno ugovaranje sklopljeni su ugovori sa 60 lokalnih medija, 19 regionalnih, 2 nacionalna medija, 5 sa kombinovanom pokrivenošću i 2 kablovska emitera (iz ovog pregleda izuzete su produkcijske kuće).

Grafikon 10: Direktno ugovaranje po tipu medija

Grafikon 11: Direktno ugovaranje po zoni pokrivanja

5.4. Konkursi za unapređenje javnog informisanja

Konkursi za unapređenje javnog informisanja mogu se smatrati modelom dobre prakse za budžetsko finansiranje medija. U analiziranom korpusu bilo je 83 jedinica dodeljenih sredstava na osnovu ovog modela, što je duplo manje nego direktnog ugovaranja, koji je najčešći model koji koriste lokalne samouprave. Najviše jedinica dodeljenih sredstava koristile su radijske stanice (30), zatim štampani mediji (17) i tek na trećem mestu su radio-televizijske stanice (11) i potom televizije (10). U odnosu na prethodni izveštaj porastao je ukupan broj jedinica dodeljenih sredstava po ovom osnovu i to za 1,76 puta, i to drastično za radijske stanice (sa 16 na 30), tako i za produkcijske kuće (sa 2 na 6), i tako redom.

U prethodno analiziranom periodu fiskalne 2011. godine „ukupno su 43 medija korisnici ovakvih sredstava, i to 7 RTV stanica, 8 TV stanica, 16 radio stanica, 8 štampanih medija, 2 Internet portala i 2 produkcijske kuće. Najveći broj korisnika, njih 31, ima lokalnu frekvenciju/distribuciju dok 8 ima regionalnu i po jedan kablovski emiter i kombinovano pokrivanje (iz ovog pregleda izuzete su produkcijske kuće)” (BIRN 2012:22).

Na osnovu analize prikupljene dokumentacije za raspodelu sredstava za javno informisanje putem javnih konkursa ne može se pouzdano izraditi prototipičan model sprovođenja ovog oblika dodele sredstava za podršku javnog informisanja u lokalnim samoupravama. Neki postupci su bili potpuno transparentni i zasnivali su se na jasno definisanim principima, kao na primer u opštini Sombor. Ova lokalna samouprava dostavila je tekst „*Inicijativa za ustanovljavanje principa finansiranja javnog informisanja na teritoriji grada Sombora*” u kojem se precizira da će lokalna samouprava „izdvojiti najmanje 2 odsto budžeta Grada Sombora i to u tri kategorije:

- 1) Izveštavanje o radu lokalne samouprave
- 2) Konkurs za finansiranje medijskih projekata registrovanih regionalnih i lokalnih javnih glasila
- 3) Konkurs za finansiranje medija na jezicima nacionalnih manjina”.

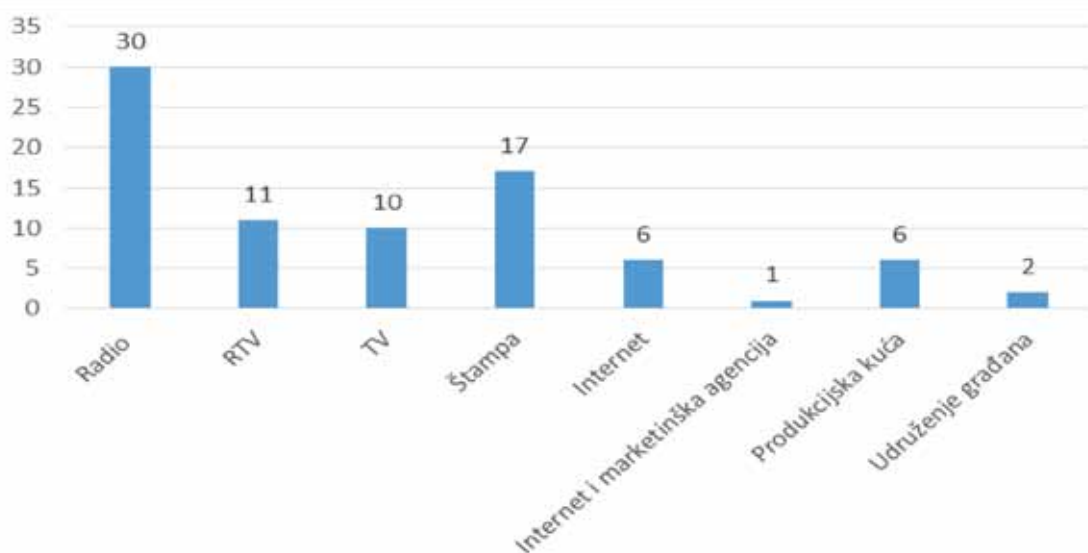

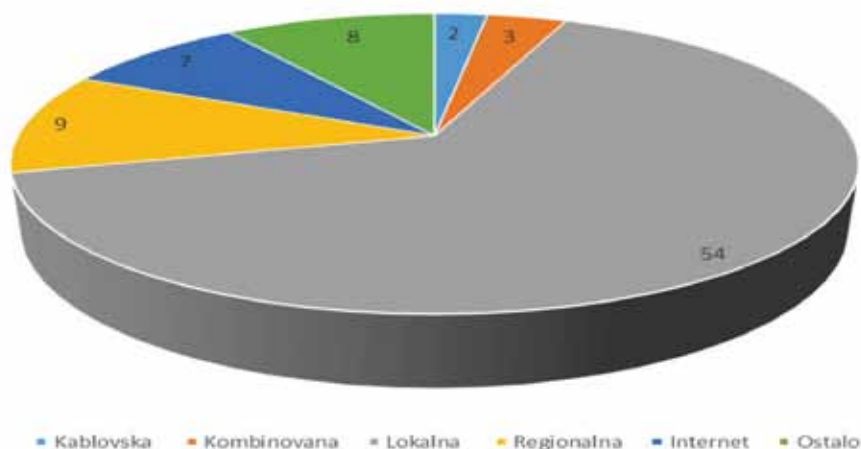
U dostavljenim konkursnim materijalima se obično navodi komisija, pravilnik o sprovođenju javnog konkursa i način rada komisije. Članovi komisija su uglavnom predstavnici lokalne samouprave kao na primer u Užicu (Komisija: 1 član gradskog veća, 3 člana iz gradske uprave, 1 novinar), ili se navode samo imena osoba bez preciziranja njihovog trenutnog angažmana (na primer Vršac). Lokalna samouprava Valjeva je komisiju formirala po sličnom modelu: predsednik je član gradskog veća, a članovi: 1 iz gradskog veća, 1 iz odeljenja za inspekcije, 1 iz odeljenja za društvene delatnosti i 1 osoba za koju je navedeno samo da je politikolog.

Prateći material uz odluku o dodeljivanju sredstava je takođe nestandardizovan. Opština Čačak je, na primer, za konkurs dizajnirala formular po ugledu na modele dobre prakse u ovoj oblasti (obrazloženje problema, tip medijskog sadržaja, ciljna publika, relevantnost medijskog sadržaja, obim, format itd).

Opština Valjevo je dostavila i *Pravilnik o načinu, merilima i kriterijumima za izbor projekata u oblasti javnog informisanja koji se finansiraju i sufinansiraju iz budžeta grada Valjeva.*

Grafikon 12: Konkurs za unapređenje javnog informisanja po vrsti medija

Grafikon 13: Konkurs za unapređenje javnog informisanja po zoni pokrivanja

5.5. Javne nabavke

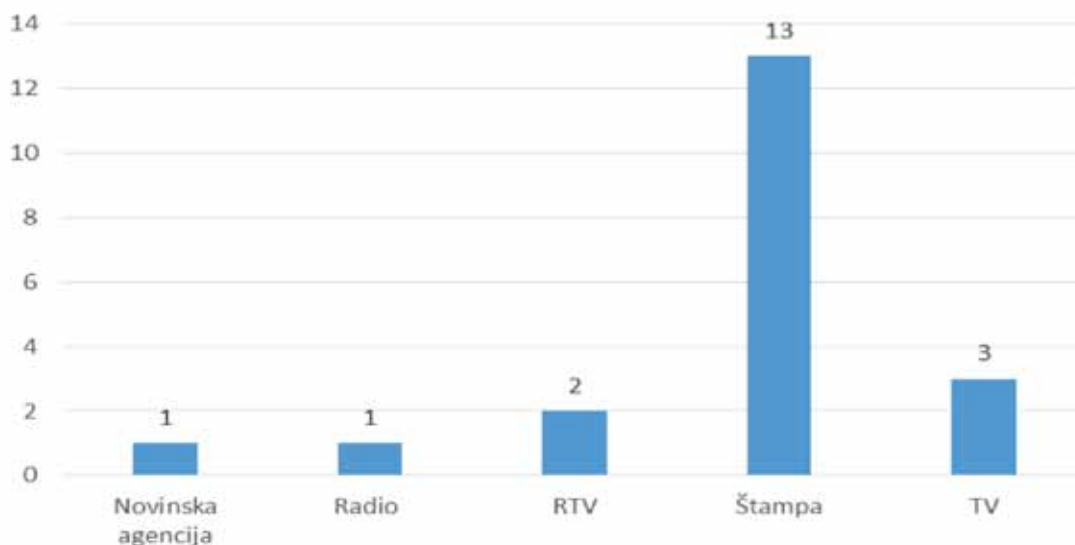
U posmatranom uzorku, devet lokalnih samouprava je sprovelo javnu nabavku na osnovu *Zakona o javnim nabavkama* (2013): Bor, Kruševac, Loznica, Pančevo, Požarevac, Sombor, Šid, Vršac, Zrenjanin. Po ovom modelu finansirno je 20 jedinica dodeljenih sredstava. Ovo je ujedno i jedan od najmanje primenjivanih modela, gotovo devet puta se ređe koristio od direktnog ugovaranja.

U izveštaju za 2011. (BIRN 2012:26) navodi se da se „8 lokalnih samouprava odlučilo da nabavku usluga javnog informisanja sprovede putem konkursa za javne nabavke, a na osnovu *Zakona o javnim nabavkama*. To su: Bor, Kragujevac, Kruševac, Pančevo, Subotica, Sombor, Niš i Šid”.

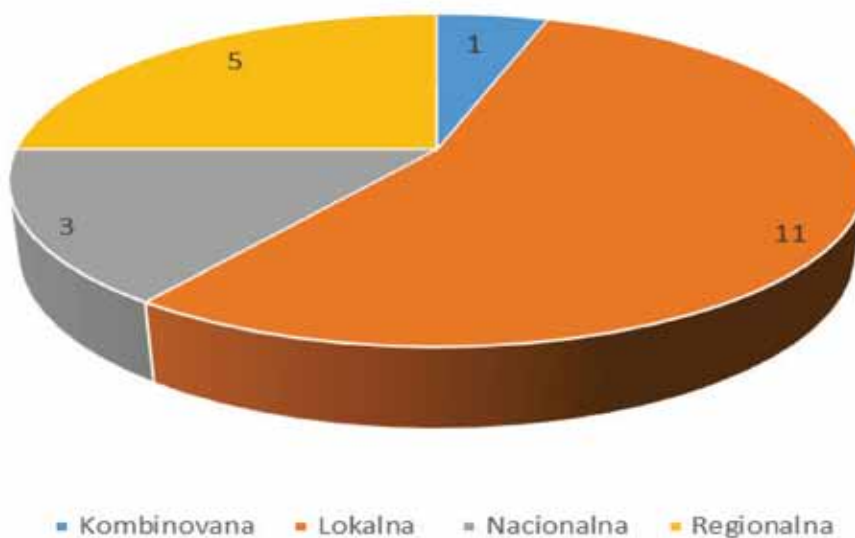
U obe posmatrane godine (2011 i 2013) postoji visok procenat korelacije po lokalnim samoupravama koje su koristile javne nabavke. Razlika je u tome što je Niš 2011. godine imao postupak javnih nabavki, a 2013. je sredstva dodelio javnom preduzeću kao subvenciju indirektnom budžetskom korisniku i privatnom mediju po osnovu direktnog ugovaranja.

Ovo je jedini model koji je podržavao najviše štampane medije (13 jedinica dodeljenih sredstava) i četiri puta manje televiziju.

Lokalne samouprave su javne nabavke koristile kao model za odabir medija koji će pratiti njihov rad. Sombor je, na primer, javne nabavke koristio za odabir medija koji će prenositi svečane sednice skupštine.

Grafikon 14: Javne nabavke u odnosu na tip medija

Grafikon 15: Javne nabavke u odnosu na zonu pokrivanja

5.6. Diversifikacija modela finansiranja

Većina lokalnih samouprava je koristila različite modele za podršku javnom informisanju u 2013. kao i ranije u 2011. i 2012. godini.

Bez obzira na različite modele lokalne samouprave su suštinski finansirale veoma slične „predmete ugovora”, tačnije najčešće su se starale o samopromociji na različite načine, ukupno 192 jedinice dodeljenih sredstava, što je 64% od ukupno 297 jedinica dodeljenih sredstava u 2013. godini. Zatim su podržavale i informisanje od javnog interesa, znači pružale su podršku informativnim sadržajima u medijima i sadržajima koji zadovoljavaju komunikativne potrebe marginalizovanih grupa, kao i crkava i verskih zajednica.

6. ZAKLJUČAK

U 2013. godini ponovila se gotovo u potpunosti matrica identifikovana u *Izveštaju o finansiranju medija iz budžeta lokalnih samouprava za 2011. godinu* (BIRN 2012).

„Sve opštine obuhvaćene uzorkom, izuzev jedne, imaju opredeljena budžetska sredstva za javno informisanje. Najčešće se ovaj novac troši sa budžetske linije 423, usluge informisanja, i jedan deo sa linije 451, subvencije javnim preduzećima”.

U 2013. godini uočili smo još i budžetske linije 424 (specijalizovane usluge), 454 (subvencije privatnim preduzećima), 465 (dotacije i transferi), i 481 (dotacije ostalim neprofitnim institucijama).

Prakse u distribuciji novca i 2013, kao i 2011. godine nisu ujednačene i standardizovane. Tako da se može govoriti samo o minimalnom zajedničkom modelu.

Uočena su četiri osnovna tipa na osnovu kojeg je 2013, kao i 2011. godine raspoređivan novac iz budžeta prema dostavljenim i analiziranim dokumentacijama 29 lokalnih samouprava:

- 1) subvencionisanje javnih preduzeća za informisanje čiji je osnivač lokalna samouprava,
- 2) direktno ugovaranje usluga sa javnim glasilima,
- 3) javni konkursi za unapređenje javnog informisanja,
- 4) nabavka usluga javnog informisanja na osnovu konkursa za javne nabavke.

I 2013. kao i 2011. godine „velika disproporcija uočljiva je u finansiranju javnih preduzeća i javnih glasila u privatnom vlasništvu (...) glasila u privatnom vlasništvu pojedinačno dobijaju mnogo manja sredstva nego javna preduzeća” (BIRN 2012:32), iako je u 2013. godini ka njima alocirano više jedinica dodeljenih sredstava. Drugačije rečeno, ne postoji korelacija između broja jedinica dodeljenih sredstava i ukupne sume po uočena četiri tipa na osnovu kojih se ona dodeljuju.

„Većina lokalnih samouprava sredstva za unapređenje javnog informisanja shvata kao način da se finansira redovno izveštavanje o radu lokalne samouprave, njenih organa i javnih preduzeća” (BIRN 2012:32).

Kako i ovaj izveštaj za 2013. godinu prati logiku izdvajanja sredstava iz budžeta lokalnih samouprava za javno informisanje gotovo istih opština i gradova kao i 2011, očito je da su uvreženi modeli predominantan obrazac. Jako se malo izmenilo u pravcu razumevanja šta je informisanje od javnog interesa u lokalnoj zajednici i kako podržati medije da tragaju za novim formatima, zadovoljavaju specifičnije komunikativne potrebe svih grupa stanovništva i po uzrastu i po polu i po etničkoj i verskoj pripadnosti i po obrazovanju, socijalnom statusu, ličnim interesovanjima.

Zadatak lokalne samouprave jeste da omogući građanima kvalitetno, objektivno, pravovremeno i kritičko informisanje o pitanjima od interesa za sredinu u kojoj žive, školuju se, rade, kako bi im omogućila informacije koje će građane podstaći i osnažiti da se uključe u donošenje odluka koje će bitno uticati na njihovu sopstvenu svakodnevicu.

7. LITERATURA

BIRN (2012). *Izveštaj o finansiranju medija iz budžeta lokalne samouprave*. <http://www.birn.eu.com>

Matić, Jovanka i Dubravka Valić Nedeljković (2014). Srbija. U: Značaj medijskog integriteta. Novi Sad: Novosadska novinarska škola. 57-137.

Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije (29.05.2014). *Informator o radu*. www.kultura.gov.rs/docs/...o.../informator-o-radu-maj-2014-cirilica.doc, *pregledano 8.07.2014*.

Pokrajinski sekretarijat za kulturu i javno informisanje PIV (2014). *Rezultati konkursa iz oblasti javnog informisanja za 2013. godinu*. <http://www.kultura.vojvodina.gov.rs/>. *pregledano 10.07.2014*.

Republički zavod za statistiku (2013). *Popis stanovništva 2011*. <http://popis2011.stat.rs/>

Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016. godine, Sl. glasnik RS", br. 75/2011

Valić Nedeljković, Dubravka (2012). Sloboda medija u Srbiji: Komparativna analiza 2009-2012. Vjerodostojnost medija - izazovi globalizacije i specifičnosti regiona - zbornik sa međunarodne naučne konferencije (ur. Lejla Turčilo i Belma Buljubašić. Sarajevo: Fakultet političkih nauka. 353-368).

Valić Nedeljković, Dubravka (2013). Šta su to mediji nacionalnih manjina? U: *Informisanje na jezicima manjina na zapadnom Balkanu: sloboda, pristup, marginalizacija*, ur. Davor Marko. Sarajevo: Medija plan institut. Str. 45-61.

Zakon o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 129/2007.

Zakona o lokalnoj samoupravi, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 129/2007.

Zakon o javnom informisanju, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 43/2003 i 61/2005.

Zakon o radiodifuziji, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 42/2002.

Zakon o oglašavanju, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 79/2005.

Zakon o javnim nabavkama (2013), Službeni glasnik Republike Srbije, br.124/2012.

Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 72/2009.

Zakon crkvama i verskim zajednicama, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2006.

Ustav Republike Srbije 2006, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 98/06).

Napomena:

Svi navedeni dokumenti Evropske unije dostupni su na <http://eur-lex.europa.eu>